

BARBARA MARKIEWICZ

HEGEL I „JAHRBÜCHER FÜR WISSENSCHAFTLICHE KRITIK”

W dniach 16-19 października 1991, w Bad-Homburg (Niemcy) odbyło się kolokwium poświęcone ukazującemu się w Berlinie w latach 1826-1846 czasopismu naukowemu „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik”. Kolokwium zorganizowali: Hegel-Archiv z Bochum i Reimer Stiftung, wzięli w nim udział badacze Hegla z Niemiec, USA, Francji, Włoch, Czechosłowacji i Polski. Przedmiotem wygłoszonych referatów oraz dyskusji była rola, jaką „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik” odegrał w życiu umysłowym Berlina na początku XIX wieku oraz wpływ jaki na redagowanie tego czasopisma wywarł Hegel i jego uczniowie.

W programie kolokwium znalazły się następujące referaty: F. Hogemann *Die Entstehung der „Jahrbücher”*; S. Obenaus *Berliner Allgemeine Literaturzeitung oder „Hegelblatt”?* *Die „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik” im Spannungsfeld preußischer Universitäts — und Pressepolitik der Restauration und des Vormärz*; N. Waszek *Eduard Gans und die „Jahrbücher”*; G. Scholtz *Hegel und Schleiermacher*; J. d’Hondt *Hegel et le „Journal des savants”*; K. Feilchenfeldt *K. A. Varnhagen und Hegel*; C. Menze *W. v. Humboldt und die „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik”*; H. Clairmont *Hegels Solger-Rezension*; G. Pinna *Die Theorie der Tragedie bei Hegel. Solger und A. W. Schlegel*; P. A. Simpson *Wo die Ironie erscheint — Tieck als Herausgeber in den „Jahrbücher” — Rezensionen*; C. Hamlin *Hothos Rezension von Goethes „Wanderjahren”*; H. Schneider *Hotho und die „Jahrbücher”*; M. Cometa *Das Bild Goethes in den „Jahrbüchern”*; J. A. Krause *Die Literatur in den „Jahrbüchern”*; L. Lambrecht *Ein Schwenk der Berliner „Jahrbücher” zu Schelling?*; B. Markiewicz *Hegels Tod*.

We współczesnych badaniach nad filozofią końca XVIII i początku XIX wieku coraz większą uwagę zwraca się na jej powiązanie ze sferą publiczną, na jej sposób istnienia w sferze komunikacji. Badania te wyraźnie wyzwalają się od wypracowanych pod koniec XIX wieku ujęć filozofii (humanistyki) jako sfery wydzielonej, idealnego królestwa. Wskazuje się w nich, iż to francuska filozofia Oświeceniowa wprowadziła filozofię do sfery publicznej. Filozofia niemieckiego idealizmu, przede wszystkim Kant, nie tylko zaakceptowała to usytuowanie filozofii, ale w sposób świadomy, *krytycznie*, wykorzystwała płynące z tego możliwości. Filozofia niemieckiego idealizmu funkcjonowała na dwóch, uzupełniających się płaszczyznach — filozofii akademickiej (systemowej) oraz publicystycznej, poprzez czasopiśmiennictwo.

Również Hegel znakomicie rozumiał znaczenie, jakie w nowożytności uzyskała sfera publiczna i konieczność istnienia w niej filozofii. Jednak wątek ten skutecznie został wyeliminowany w wyprodukowanym przez historyków filozofii obrazie filozofii Heglowskiej. A przecież nie sposób zrozumieć krytycznej strony heglizmu bez zrozumienia jego własnej koncepcji krytyki, która właśnie w tej sferze, w sferze publicznej została stworzona i w niej zyskuje swój sens. Badania nad publicystyczną działalnością Hegla stanowią zatem istotny element nowej interpretacji jego filozofii.

Już jako bardzo młody człowiek chciał Hegel wydawać gazetę literacką, udało mu się jednak urzeczywistnić ten projekt dopiero w Jenie, kiedy wraz z Schellingiem podjął się wydawania „Kritisches Journal” (1802). W roku 1807 przejął redakcję „Bamberger Zeitung”, a następnie dział filologiczny i filozoficzny w „Heidelberger Jahrbücher für Literatur” (1816). W Berlinie stale towarzyszył mu projekt stworzenia pisma, którego prawozorem było francuskie „Journal des savants”. Projekt ten przesłał do Ministerstwa, na czele którego stał przychylny mu Altensteih, na przełomie 1819/20 roku.

Początkowo chciał Hegel wydawać gazetę państwową. Składane przez niego projekty takiej gazety nie spotkały się jednak z pozytywnym odzewem. Ostatecznie skończyło się na przedsięwzięciu publicznym — zostało zawiązane Towarzystwo Naukowe, a „Jahrbücher für wissenschaftliche Kritik” zostało jego organem. W praktyce tak samo Towarzystwo, jak i wydawana przez niego gazeta korzystały z subwencji państwowych.

Takie usytuowanie „Jahrbücher”, na styku sfery publicznej i rządowej, wielokrotnie znajdowało wyraz na jego łamach. Odzwierciedlały się na nich także konflikty, w jakie wciągnięty był Hegel i jego bliscy współpracownicy (Gans, Varnhagen, Hotho). Na szczególną uwagę zasługuje tutaj konflikt między Heglem i Schleiermacherem. Ten ostatni zablokował przyjęcie Hegla do Berlińskiej Akademii Nauk, Hegel zaś nie zgodził się nigdy, aby Schleiermacher stał się członkiem Towarzystwa Naukowego. Biorąc to pod uwagę organizatorzy seminarium (O. Pöggeler, Ch. Jamme) poddali pod dyskusję problem, czy działalności Towarzystwa (także publicystycznej) nie można by badać jako „anty-Akademii”.

. W trakcie obrad próbowano również odpowiedzieć na pytanie o znaczenie i oddziaływanie filozofii Hegla w ostatnim okresie jego życia. W świetle faktów nie daje się bowiem obronić teza, iż „Jahrbücher” potraktować można jako czasopismo popularyzujące jego filozofię, a tym bardziej jako organ heglizmu.

W literaturze heglowskiej brak do dzisiaj pogłębionych studiów dotyczących ostatnich lat działalności Hegla oraz jego twórczości publicystycznej. Uczestnicy kolokwium w Bad Homburg usiłowali zapełnić tę lukę, podejmując najważniejsze kwestie z zakresu tej problematyki.